

Tófalvy Tamás

Újságírók online zaklatása Magyarországon

Formák, megküzdési mechanizmusok és a sajtószabadsággal való összefüggések¹

Az International Press Institute (IPI) On the Line projektje magyarországi szakaszának 2017-es zárójelentése bemutatja a magyar online újságírók internetes zaklatásának feltárását, vizsgálatát és elemzését célzó három hónapos kutatás eredményeit. A projekt célja az volt, hogy felmérje, milyen típusú zaklatásnak vannak az újságírók kitéve, jellemzően kik zaklatnak kiket, és az újságírók miként reagálnak az online verbális agresszióra. A jelentés nyolc alapvető internetes agresszióformát különít el: a retorikai agressziót, a trollkodást, a bullyingot, a fenyegetést, a nyilvános megszégyenítést, a kibertámadást vagy hekkelést, a magánszféra megsértését és a rosszindulatú közösségimédia-tevékenységeket. Mindezek közül a leggyakoribb, napi szinten tapasztalt zaklatásforma a retorikai agresszió és a bullying, privát és nyilvános csatornákon egyaránt. A jelentés három olyan fő bizonytalansági tényezőt határoz meg, amely az újságírók rendszeres internetes zaklatásából eredően veszélyt jelenthet a magyarországi újságírás és a nyilvánosság demokratikus működésére nézve: az enyhe dermesztő hatást, az érzéketlenítő hatást, valamint az eleve hátrányos helyzetű társadalmi csoportok ellen irányuló agressziót – az utóbbi a leginkább a női újságírók ellen elkövetett erőszakot jelenti.

Kulcsszavak: IPI jelentés, Magyarország, online zaklatás, újságírók

Online Harassment of Journalists in Hungary

Forms, Coping Mechanisms and Consequences for Press Freedom

This report, prepared for the International Press Institute (IPI) in 2017, presents the findings of a study focused on mapping, observing and analysing the online harassment of journalists in Hungary. It is aimed at identifying the types of harassment journalists are subject to, and at mapping which journalists are typically harassed, who the harassers are, and how journalists cope with harassment. The report identified eight basic types of harassment present in Hungary, including rhetorical aggression, trolling, bullying, threats, public shaming, violations of personal privacy, cyber attacks and site hacking, and malicious social media activity. It found that the most common types of online harassment were trolling and rhetorical aggression, experienced by Hungarian online journalists on a daily basis on both public and private channels. Based on the analysis of data, this report defines three main challenges for Hungarian online journalism with regard to the ubiquitous nature of online harassment: a soft chilling effect, a 'desensitisation effect,' and the significant volume and intensity of harassment targeted at traditionally oppressed social groups, against women in particular.

Key words: Hungary, IPI report, journalists, online harassment

---

¹ A jelen szöveg az International Press Institute (IPI) számára az On the Line projekt keretében készült, eredetileg 2017-ben publikált angol nyelvű jelentés helyenként rövidített és szerkesztett, de tartalmi frissítéseket, új, hozzáadott információkat vagy kiegészítéseket nem tartalmazó magyar fordítása. A jelentés tartalma az akkori médiaviszonyokra épül és azokat tükrözi. Az eredeti írás itt olvasható: Tófalvy, Tamás (2017): Online Harassment of Journalists in Hungary. Forms, Coping Mechanisms and Consequences for Press Freedom. Report for the International Press Institute (IPI), p. 26, https://ipi.media/wp-content/uploads/2017/03/006_Hungary_Report_Ontheline_2017.pdf.

1. Bevezetés

E kutatás célja az, hogy megfigyelje, feltérképezze és elemezze a magyarországi újságírók online zaklatását, meghatározza a zaklatás legfontosabb fajtáit, a jellemzően zaklatottak csoportjait és maguknak a zaklatóknak a körét, valamint a zaklatott újságírók megküzdési stratégiáit. A fő adatgyűjtési módszereket interjúk (8), mélyinterjúk (3) és fókuszcsoportos beszélgetések (3, összesen 9 fő részvételével) jelentették. Az adatfelvétel 2016. augusztus 30-a és december 6-a között zajlott le, és összesen 20 újságíró (14 férfi és 6 nő) alkotta a mintát. A vizsgált minta online újságírókból állt össze, tekintve, hogy ezek az újságírók azok, akik a legtöbbet érintkeznek a közönségükkel online, valamint az ő esetükben a szakmai tevékenység tere átfedésben van a(z esetleges) zaklatás terével.

A fókuszcsoportok mellett mélyinterjúk készültek olyan újságírói csoportok tagjaival, amelyek különösen kitettek az online zaklatásnak. Ilyen, gyakran átfedő csoportokat alkotnak a nők, mivel a női újságírók gyakrabban céltáblái a zaklatásnak az erősen férfi-dominált online kommentelői közegben; továbbá azok az újságírók, akik nagy közönség számára láthatóak, mert nagyon olvasott felületeken írnak széles rétegeket érdeklő témákról, vagy mert közélettel foglalkoznak (akár a jobb- akár a baloldalon); ilyenek emellett a kiemelkedően interaktív újságírók, akik könnyen megközelíthetőek és/vagy készek párbeszédbe bocsátkozni az olvasókkal; végül a videós újságírók, akik jobban láthatóak és személyesebben jelennek meg az olvasók számára.

A mintában szereplők válogatásának fő szempontja az volt, hogy a minta minél pontosabban tükrözze a magyarországi online média piaci és ideológiai viszonyait, összetételét. Összesen kilenc médiatermék újságírói vettek részt a kutatásban: az Index és az Origo, a két legnagyobb, piacvezető oldal, a 444 és az Átlátszó oknyomozó portál, a NOL, a bezárt Népszabadság online felülete, a Válasz, a Mandiner és a MNO oldalak, valamint a Reset nevű, kicsi, független site. A kutatás során megkerestük a 888 egyik szerkesztőjét is, de nem kívánt részt venni a felmérésben.

2. Zaklatási formák: a retorikai agressziótól a kibertámadásig

Az összegyűjtött adatok alapján az alábbi nyolc különböző online zaklatási forma jelenlétét lehetett megállapítani: retorikai agresszió, trollkodás, bullying, fenyegetés, nyilvános megszégyenítés, a személyes privát szféra megsértése, kibertámadás és hekkelés, valamint a rosszindulatú közösségimédia-aktivitás. Az egyik interjúalany, Bátorfy Attila (az Átlátszó munkatársa) szerint az online zaklatás egyik leggyakoribb formája az általa retorikai agresszióknak nevezett gyakorlat. Ez a kifejezés egy olyan zaklatási formát takar, amelyben a zaklató, ha nem is feltétlenül támadóan, és nem is kifejezetten az újságírót célozva, de folyamatos hozzászólásaival, tiltakozásaival, érvelésével elárasztja a kommunikációs felületeket, ezzel tulajdonképpen ellehetetleníti a termékeny párbeszédet. Ezt a tevékenységet (főleg anonim) egyéni kommentelők, felhasználók is folytathatják, de az interjúalanyok szerint ez az egyik legfőbb módszere a szervezett kommentelői/troll csoportoknak Magyarországon. A megkérdezett újságírók túlnyomó része találkozott retorikai agresszióval.

A trollkodás szintén elterjedt módja a zaklatásnak. Mind a hús, a kutatásban részt vevő újságíró elszenvedett trollkodást nyilvános csatornákon, és 85 százalékuk (17 fő) privát csatornákon is. Jelen kutatás a trollkodást úgy definiálja, mint explicit módon agresszív és támadó verbális viselkedést, amelynek célja a párbeszéd blokkolása vagy tönkretétele. Nem szükségszerűen támadja az újságíró személyét, inkább általánosabb értelemben az újságírói szerepet, pozíciót, vagy éppen más olvasókat. Tipikus példája lehet ennek a támadó hangvétel („ti újságírók mind hazudtok”) vagy éppen a trágár, sértő nyelvezet.

Amennyiben az ilyen jellegű megszólalások specifikusan az újságírók – vagy más olvasók – ellen irányulnak azzal a céllal, hogy megszégyenítsék, megalázzák vagy más módokon támadják őket, az a bullying kategóriájába esik („te hülye kurva”, „hogy lehetsz ilyen idióta”). Akárcsak a trollkodást, a bullyingot is gyakran tapasztalják a magyar újságírók. A meginterjúváltak 85 százaléka számolt be nyilvános csatornákon, 75 százalékuk pedig személyes csatornákon átélt bullyingról.

A válaszadók 40 százaléka számolt be ennél is súlyosabb verbális abúzusokról, amelyeket fenyegetésként osztályoz a jelentés. Ezek közé tartoznak például a halálos fenyegetések is. A fenyegetések abban súlyosabbak

a bullyingnál, hogy nem pusztán az adott újságíró ellen irányulnak, hanem konkrét fizikai vagy egyéb bántalmazást helyeznek kilátásba, azzal fenyegetnek (például: „tudom, hol laksz, eltöröm a gerinced”).

További, ritkábban előforduló online zaklatási formák között említhető a nyilvános megszegényítés, például a személyes vagy kvázi-személyes információk nyilvánosságra hozatala – ártó szándékkal – olyan platformokon, ahol azok nemcsak potenciálisan, hanem ténylegesen is hozzáférhetőek nagyobb nyilvánosság számára. A megkérdezettek egynegyede volt áldozata ilyen nyilvános megszegényítésnek. A személyes, privát szféra megsértéséről, amelynek során a támadó személyes adatokhoz fér hozzá vagy ilyeneket szivárogtat ki, a megkérdezett újságírók nem számoltak be.

Ritkábban fordul elő a rosszindulatú közösségi médiahasználat számos fajtája is, mint például a sztalking, a bekövetés, az ismerősnek jelölés azzal a szándékkal, hogy a kiszemelt alany közelébe férközzön a zaklató, valamint a dezinformációk és a propaganda online terjesztése; végül a kibertámadás, a hekkelés, például a szerkesztőségi rendszerekbe való betörés. A következő részben bemutatandó konkrét zaklatási esetek azt illusztrálják, hogyan zajlanak ezek a gyakorlatban, és milyen hatást gyakorolnak az újságírók munkájára.

3. Zaklatási esetek: a házi trolloktól a halálos fenyegetésekig

3.1. Trollkodás, retorikai agresszió, bullying

Az újságírók online zaklatásának leggyakoribb formái a trollkodás, a retorikai agresszió és a bullying. A kutatásban részt vevő újságírók túlnyomó része arról számolt be, hogy vagy napi szinten találkozik ezekkel a zaklatásokkal, vagy foglalkozik az elkerülésükkel. Varga Attila (Sixx), az Index újságírója kiemelkedően – és hírhedten – aktívan bocsátkozik párbeszédbe kommentelőkkel és trollokkal, és mint elmondta, jelentős mennyiségű online zaklatás éri nap mint nap. A támadások gyakorlatilag bármiből kiindulhatnak. Egy egyszerű nézeteltérés vagy a legkisebb helyesírási hiba – amely nem ritka az online újságírásban – is elvezethet egy olyan verbális összeütközésig, amelyben már komoly fenyegetések is elhangzanak.

Dull Szabolcs, az Index oknyomozó újságírója tudatosan elkerüli a közösségi médiacsatornákat, és figyelmen kívül hagyja a neki küldött támadó üzeneteket. Ezért ő maga ritkán találkozik zaklatással, bár teljesen elkerülni nem tudja azt, tekintve, hogy akár a legváratlanabb helyekről is jöhetnek. Ilyen eset volt például, amikor 2014 decemberében súlyos viharok után az üzemeltető újra akarta indítani a gyermekvasutat a budai erdőn keresztül, de Dullnak az ügygel foglalkozó cikkei után mégis visszakozott. Az ezt követő napokban több felháborodott szülőltől kapott agresszív, fenyegető üzeneteket, a legtöbbit emailben. Ezek azt nehezményezték, hogy az újságíró elrontotta a gyerekek karácsonyát.

Azt, hogy az agresszív online viselkedés a legváratlanabb helyekről jöhet, Pintér Bence, a Mandiner Sci-fi szerkesztője is alátámasztotta. A site komment szekciójában kialakuló, „irracionális” viták gyakran támadták a többi résztvevő olvasót és az újságírókat is.

A megkérdezett újságírók szerint minél láthatóbb valaki vagy minél megközelíthetőbbnek érzékelik online, annál több zaklatásra számíthat. Ács Dániel, a 444 videós újságírója azt hangsúlyozta, hogy ha valakinek az arca, esetleg a személyes életének részletei megjelennek az interneten, könnyű célponttá teheti a trollok szemében. Az Index, a 444 és a Mandiner komment szekciói is meglehetősen turbulensek. Az első két lap impresszumában szerepelnek az újságírók képei és az emailcímei is, a Mandinernél csak az emailcímeik – ami tulajdonképpen megkönnyíti a zaklatók tevékenységét. A trollkodás és a bullying visszatérően olyan vélemények súlykolásán keresztül nyilvánul meg, amelyek visszhangozzák a kormányzati propaganda főbb paneljeit, vagy éppen antiszemita szövegek, általában vulgáris nyelvezetben.

Az abuzív viselkedést néha már túlságosan megterhelőnek érzik az újságírók: a 444 például azért kényszerült lezárni az Ask.fm-profilját, mert sok zaklatással kellett szembesülniük a platformon. Sok esetben nem a durva vagy szókimondó jelleg, hanem a gyakoriság és az állandó jelenlét a legzavaróbb a zaklatásban. Az Indexnél dolgozó újságírók szerint számos olyan fáradhatatlan olvasójuk van, aki napi rendszerességgel ír offenzív kommenteket és leveleket. Hat-hét ilyen „házi trollról” beszéltek, akik nem hagynak ki egy napot sem anélkül,

hogy ne küldenének valamilyen negatív észrevételt. Karip Tímea képszerkesztő úgy fogalmazott, hogy akkor válik valaki igazi indexes újságíróvá, amikor az első emailjét megkapja Szűcs Imrétől. Azt is hozzátette, hogy előbb vagy utóbb minden munkatársnak szembesülnie kell a bullying jelenségével.

Még az Index autós aloldala, a Totalcar is rendelkezett a saját „háztáji” trollal. Zirig Árpád, aki korábban dolgozott a lapnál, felidézte az Ubul nevet használó troll valószínűtlen történetét. Ubul közel három évig zaklatta módszeresen a Totalcar újságíróit. Először ízléstelen kommenteket hagyott a cikkek alatt, később már privát emaileket is írt a munkatársaknak. Miután letiltották a kommentelésről, különböző, az első álnevének variációiból építkező álneveken tért vissza, és úgy folytatta. Ezen a ponton az újságírók elkezdtek félni tőle – idézte fel Zirig Árpád, és megindították a nyomozást utána, minden fellelhető információt összegyűjtve róla. Végül közöltek egy cikket,² amelyben leírták az Ubulal kapcsolatos tapasztalataikat, és közzétettek minden olyan információt róla, amelyet találtak, kivéve a nevét és egyéb személyes adatait. Miután a cikk megjelent, a zaklatás abbamaradt, és Ubul örökre eltűnt.

3.2. Fenyegetések

A fenyegetések valamivel ritkábbak a trollkodásnál és a bullyingnál, az interjúalanyok 40 százaléka élt át ilyet. Az egyikük Varga Attila, aki pályája kezdete óta számos fenyegetést kapott online, köztük halálos fenyegetéseket és olyanokat is, amelyekben a gyermekét fenyegették vagy feleségét riogatták szexuális erőszakkal. A fenyegetések súlyosságának észlelését természetesen több tényező befolyásolja, mint például az, hogy honnan érkezik a zaklatás. Kovács Bálint, az Index újságírója szerint ha egy offenzív üzenet olyan emailcímről jön, mint például a youmotherfucker@fuck.com, akkor az feltehetően olyasvalakit rejt, aki a való életben nem tesz további lépéseket. Az újságíró becslése szerint a zaklatás 90 százaléka névtelen felhasználóktól érkezik.

A kutatás résztvevői megemlézték, hogy a komoly fenyegetések általában emailen érkeznek, aminek az oka értelmezésükben az lehet, hogy a személyes csatorna kiválasztása már feltételez egyfajta rosszindulatú elkötelezettséget. A Facebook-posztok alatti vagy a cikkek alatti kommentek ezzel szemben kevésbé durvák. Akárcsak a bullying esetében, a női újságírókat ért fenyegetések többnyire szexuális természetűek.

3.3. Nyilvános megszégyenítés

A nyilvános megszégyenítés az újságírók esetében az online zaklatás viszonylag ritka formája. A megkérdezettek 25 százaléka volt áldozata ilyen jellegű zaklatásnak. Egy ilyen esetről számolt be Lakner Dávid, az MNO újságírója is, akiről a 888-on jelent meg egy olyan cikk, amelyben közzétették Lakner Dávid több régi – vagy a már használaton kívüli MySpace-profiljáról vett, vagy egy egyszerű Google-képkeresés után talált – fotóját, amelyeken hosszú hajjal, metálzenekaros pólókban szerepel. A cikk ezeknek a képeknek a bemutatásával egyrészt kigúnyolni igyekezett az újságíró, másrészt azt szerette volna demonstrálni, hogy ilyen preferenciákkal nem képviselhet valaki megfelelően egy konzervatív álláspontot.

3.4. Rosszindulatú közösségi médiahasználat

Bár ez a zaklatástípus sem a leggyakoribb, egy kiugró eset jól mutathatja, hogy az online dezinformációs és manipulációs kampányok miként használhatók az újságírók ellen. A 2016. október 8-án a Mediaworks által váratlanul bezárt Népszabadság munkatársai – mivel a lap és annak online felülete, a NOL márkája is a kiadó birtokában maradt – a közösségi médiában folytatták a munkájukat. Aznap még posztolni tudták a bezárás

---

² Winkler Róbert: A trollnak nem kicsi a farka. *Totalcar*, 2011. XII. 24. https://totalcar.hu/magazin/kozelet/2011/12/24/a_trollnak_nem_kicsi_a_farka/.

hírét a NOL Facebook-oldalára, majd másnap létrehozták a *Népszabi szerkesztőség* nevű Facebook-oldalt. Az új oldal gyorsan több mint ötvenezer követőt gyűjtött össze. Ekkor a lap volt munkatársai észrevették, hogy egyre több hamis Népszabadság-utódoldal jelenik meg a platformon, és kezd kommunikálni a lap nevében.

Kőműves Anita, a lap újságírója elmondta, hogy amikor megkeresték az oldalak tulajdonosait, azok nem akarták felfedni az identitásukat, ahogy azt sem kívánták elárulni, miért teszik, amit tesznek. Ekkor jelentettek pár oldalt a Facebooknak, amely többségüket levette, de több oldal még sokáig működött ezután is, mint például a NépszabadságOnline.hu, kétezer követővel, vagy a Népszabadság Besttop hétszázal. Az oldalak feltételezhető célja Kőműves szerint az volt, hogy zavart, megosztottságot keltsenek, és dezinformációt terjesszenek.

Mivel az addigi online felületeket nem tudták tovább használni, az újságírók a Facebookon publikálták az írásaikat, ezzel pedig a személyes profiljaik jobban láthatóvá váltak a nyilvánosság számára. Ennek következtében megnövekedett az online zaklatás mértéke is, bár nem mindig úgy, ahogy arra számítottak volna. Baksa Roland, a lap újságírója például azt idézte fel, hogy sok olyan üzenetet kapott, amely először támogatónak és barátinak tűnt, de később mintha a küldő az újságíró bizalmába akart volna férkőzni. A profilok alaposabb megvizsgálása után pedig kiderült, hogy az üzenetek stílusa, szövegezése nem volt összhangban a küldő profiljával. Ebből Baksa arra következtetett, hogy a profilok mögött versenytársak vagy éppen titkosszolgálati alkalmazottak állhattak. Baksa Roland maga egyébként soha nem kapott tipikusnak mondható troll kommenteket vagy éppen vulgáris üzenetet.

A többi volt Népszabadságos újságíró is arról számolt be, hogy a közösségi média közönségének kitéve nem annyira a vulgáris trollkodással, a retorikai agresszióval és a zaklatás hasonló egyenes, explicit formáival kellett megküzdenie, hanem jóval „szofisztikáltabb” trollokkal. Kőműves Anita ez utóbbi kategóriát úgy jellemezte, mint „civilizált zavarkeltőket”, akik jó helyesírással és visszafogott stílusban írnak ugyan, de fáradhatatlanul hangsúlyozzák ugyanazokat a dolgokat.

3.5. Kibertámadás és hekkelés

Egyik interjúalany sem számolt be technológiai jellegű támadásról. Ugyanakkor egy ilyen eset 2015-ben történt a magyar médiában, amikor a szélsőjobboldali N1TV online tévécsatorna operatőre, László Petra szándékosan elgáncsolt egy szír menekültet a menekülésükről szóló tudósítás forgatása közben. Az eseményt követően László számos halálos fenyegetést kapott online, még vérdíjat is tűztek ki a fejére, és ekkor hekkelték meg az N1TV oldalát is.³

4. A zaklatók: álnevek és feljelentők

Az esetek legnagyobb részében – legyen szó retorikai agresszióról, bullyingról, fenyegetésről vagy más zaklatási formáról – a zaklatók jellemzően nem fedik fel a kilétüket, hanem név nélkül vagy hamis profilról kommentelnek vagy küldenek üzeneteket. Az újságíróknak ezért kevés konkrét információjuk van a zaklatók köréről, ugyanakkor benyomásaik vannak róluk. Az újságírókkal folytatott beszélgetésekből két szélesebben jellemző zaklatói portré rajzolódott ki.

Az egyik a „szervezett propagandistáé”, aki a leggyakrabban a retorikai agresszió módszerét használja. Az e csoportba tartozók feltehetően elkötelezett támogatói egy politikai csoportnak, olyannyira, hogy előre gyártott fordulatok használatával is hajlandóak támogatni őket. Kőműves Anita szerint a köztük lévő hasonlóságok arra utalnak, hogy egy nagyobb, szervezett propagandatevékenység részei is lehetnek, bár erre nincsen bizonyíték. E kommentelői viselkedés illusztrációja lehet az a 2016. december 10-én az Index által nyilvánosságra hozott

³ NOL: Vérdíjat tűztek ki László Petra fejére. *NOL*, 2015. IX. 11. <http://nol.hu/belfold/verdiyat-tuztek-ki-laszlo-petra-fejere-az-n1tv-kozlemenye-szerint-1562595>.

útmutató,⁴ amelyet feltehetően a Békés megyei Fidesz küldött körbe a saját csatornáin, és amely a párt korrupcióval vádolt képviselője, Simonka György melletti szervezett kommentelői kiállítás pontos részleteit és elemeit tartalmazta. Konkrétan leírta, hogy a képviselő oldalán mely posztok alá milyen kommenteket kellene írni, milyen panelek használatával. A Fidesz nem kommentálta hivatalosan az útmutató nyilvánosságra hozatalát, ugyanakkor azok a kommentsémák, amelyeket az útmutató tartalmazott, valóban megjelentek tömegesen a szóban forgó poszt alatt.

A másik tipikus zaklatói profil olyan személyeket takar, akiknek az online viselkedésük valamilyen módon a való életben gyökerező kihívásaikból, személyes problémáikból ered. Az újságírók nagy része azt feltételezi, hogy a zaklatóik közül sokan akár nagyon magányosak lehetnek vagy mentális problémákkal küzdhetnek. Érdeemes megjegyezni, hogy sokszor azokról a személyiségekről, amelyek kitaláltak tüntek, fordultos módokon kiderül, hogy valójában igaziak.

Egy ilyen példa a már említett Szűcs Imréné, aki az Index majd' minden munkatársának naponta küldött agresszív leveleket éveken keresztül. Az újságírók, tekintettel a név gyakoriságára, azt gondolták, hogy valaki álnéven ír nekik – egészen addig, amikor kiderült, hogy nem ez a helyzet. 2015-ben, az első menekülthullám idején Nyilas Gergely, az Index újságírója elvegyült a menekültek között, és úgy írt riportokat az élményeiről. Rögtön elkezdett leveleket kapni Szűcs Imrénétől, aki azt állította, hogy Nyilas megsértette a törvényt, és büntetést érdemel. Nem sokkal később az újságíró kézhez kapott egy bírósági idézést. A legnagyobb meglepetésükre ekkor kiderült, hogy aki feljelentette, nem volt más, mint maga Szűcs Imre. (Végül Nyilas Gergelyt a Győri Járásbíróság első fokon megrovásban részesítette, és pénzbírságot szabott ki rá.⁵)

5. Reakciók a zaklatásra: a teljes elzárkózástól az iróniáig

A zaklatásra adott reakcióknak négy fajtája különíthető el a válaszok alapján: az üzenetekre adott elsődleges reakció, a kommunikációs és a pszichológiai (érzelmi és kognitív) válaszok, valamint a jelenséghez általános-ságban kapcsolódó vélemények.

5.1. Reagálás az offenzív kommentekre és üzenetekre

Jelentős különbségek mutatkoznak az egyes újságírók között a tekintetben, hogy miként reagálnak az offenzív üzenetekre. A megkérdezettek 45 százaléka alkalmanként olvas negatív kommenteket, 20 százalékuk mindig elolvassa őket, míg 35 százalékuk soha. Ha kommunikációról van szó, 55 százalékuk sohasem bocsátkozik párbeszédbe trollokkal, 40 százalékuk alkalmanként, és 5 százalékuk – azaz egy alany a húszból – mindig. Az újságírók túlnyomó többsége – 70 százaléka – azt állítja, hogy nem bántja a zaklatás, 85 százalékuk pedig azt, hogy ez nem jelent problémát a szakmának. Egyfajta jellemző attitűd a zaklató üzenetek teljes elutasítása és kizárása, ami a leggyakrabban a beérkező üzenetek olvasás nélküli azonnali törlését jelenti – ha a küldőről lehet tudni, hogy zaklató, vagy az üzenetről már a megnyitás előtt tudni lehet, hogy támadó. Azok az újságírók, akik nem ilyen radikálisan húzzák meg a határaikat, alkalmanként elolvassák a zaklató üzeneteket, és utána törlik őket, vagy megtartják egy ideig. Még ha a szűrési módszerek nagyon szigorúak és következetesek is, előfordul, hogy egy-egy üzenet mégis átjut, és annak megvannak a következményei. Például Karip Tímea, az Index képszerkesztője ha véletlenül elolvass egyet, akkor legalább fél óráig felzaklatva érzi magát.

4 Index: Itt a fideszes belső utasítás facebookos kommentháborúhoz. *Index*, 2016. XII. 10. https://index.hu/belfold/2016/12/10/valaki_megmondja_hogyan_kommenteljenek_a_bekes_megyei_fideszesek/.

5 Index: Elítélték az Index újságíróját. *Index*, 2018. III. 6. https://index.hu/belfold/2018/03/06/nyilas_menekultriport_itelet/.

5.2. Kommunikációs attitűdök

Ha a zaklatókkal való párbeszédbe bocsátkozásról van szó, a legtöbb újságíró a kommunikáció teljes elkerülését választja. Varga Attila Sixx nem ebbe a csoportba tartozik: ő saját bevallása szerint válaszol akár még a legelhitetesebb trolloknak is. De neki is megvannak a maga határai. Amikor néhány évvel ezelőtt indított egy blogot gyermeke születéséről és neveléséről, egy idő múlva kénytelen volt bezárni azt, mert olyan brutális kommentek érkeztek a gyermekével kapcsolatban, hogy nem tudta tovább elviselni. Egyébként nem tudja megmagyarázni, honnan ered az arra való hajlama, hogy kommunikáljon az őt zaklatókkal. Még úgy is, hogy nem tudja megindokolni, úgy érzi, muszáj válaszolnia.

Bár ugyanabban a szerkesztőségben dolgoznak, a megszólaltatott mandineres újságíróknak nagyon eltérő attitűdjeik vannak a zaklató üzenetekkel kapcsolatban. Bukovics Martin és Kiss Brigitta következetesen soha nem olvas kommenteket, és nem elegyedik párbeszédbe a trollokkal és a zaklatókkal. Pintér Bence és Rajcsányi Gellért főszerkesztő viszont alkalmanként olvassa a kommenteket, és akár válaszol is a kellemetlenkedőknek.

5.3. Pszichológiai reakciók

Széles a jellemző pszichológiai reakciók spektruma: egyaránt tartalmazza az önmegkérdőjelezést, a zavartottságot, a félelmet, a megalázottság érzését és a dühöt. A reakciók minőségét meghatározó főbb tényezők közé tartozik egyfelől az újságíró személyisége, másfelől a senioritása (pályakezdőről van-e szó, vagy több éves tapasztalattal rendelkezik), harmadrészt a zaklatás intenzitása (egy vulgáris kommentről van-e szó, vagy komoly fenyegetésről), negyedrész a zaklatás időtartama.

Az interjúk alapján a férfi és a női újságírók egyaránt a karrierjük kezdeti szakaszában szenvednek a legtöbbet a zaklatástól. Bár a későbbiekben is zavaró marad a kitettség, de amint azt többen megfogalmazták: ahogy hozzászoknak, már kevésbé megterhelő. Varga Attila a magyar blogoszféra hajnala óta aktív az interneten, és folytatja küzdelmét a trollokkal, ami az elején még nehéz volt, sok időt és erőt igényelt, hogy a munkával járó folyamatos zaklatást elviselje. Amint felidézte: már a legelső blogposztja alatti legelső komment is negatív volt, aminek az elolvasása után fél óráig csak bámulta a monitort, újra- és újraolvasva a posztját, megvizsgálva az összes állítást, hogy vajon mit ronthatott el.

Az a tény, hogy a legtöbb online zaklatás névtelen felhasználóktól érkezik, azt a benyomást is keltheti, hogy a zaklatás még fenyegetőbb és veszélyesebb. A legtöbb megkérdőjelezett újságíró azonban azt hangsúlyozta, hogy a névtelenség éppen ellenkező hatással bír: könnyebbé teszi a megküzdést. Ács Dánielt például a névtelen kommentek nem érintik meg, más újságírók szerint pedig, ha valakik név nélkül kommentelnek, az egyfelől azt jelenti, hogy nyilvánosan nem vállalják fel a véleményüket, másfelől pedig azt, hogy rejtve kívánnak maradni, és nem teszik meg azt, amit írnak.

A komoly fenyegetésekkel, mint például a halálos fenyegetésekkel nehéz megküzdeni bármelyik karrierszakaszban. Az ilyen fenyegetésekre a félelem a leggyakoribb reakció. Az önmaga megkérdőjelezése, a düh és a megalázottság, az összezavarodottság a leggyakoribb reakciók a bullyingra, a trollkodásra és a retorikai agresszióra, és jellemzően a reakciók erősebbek a korai karrierszakaszban, és kevésbé intenzívek a tapasztaltabb újságírók körében. A zaklatás pszichológiai hatásainak további fontos meghatározója lehet, hogy a zaklatott családtagjai tanúi-e a zaklatásnak. Dévényi István, a Heti Válasz egyik szerkesztője akkor kezdte el kitörölni a cikkei alatti különösen vulgáris kommenteket, amikor ráébredt, hogy a fia, amikor majd abba a korba érkezik, hogy maga is az interneten tájékozódik, találkozhat az apjáról írt ízléstelen kommentekkel.

A zaklatottak néha a komoly fenyegetéseket is iróniával kezelik, ami megkönnyíti a megküzdést, és akár csökkentheti is a fenyegetések jelentőségét. Dévényi István felidézte: egyszer valaki azt írta neki, hogy utánamegy a szerkesztőségbe, amire ő azt válaszolta, hogy persze, jöjjön csak, ő az a 182 centi magas illető a sarokban. Végül a fenyegető nem ugrott fel a szerkesztőségbe, és az ügy ezzel le is zárult. Abban az összes megkérdőjelezett újságíró egyetértett, hogy a legfontosabb faktor a zaklatás által okozott sérülésben nem annyira a zaklatás foka, erőssége, hanem inkább a gyakorisága. Egybehangzóan úgy vélték, hogy a legmegterhelőbb és legfrusztrálóbb az, ha valaki folyamatos, nem szűnő zaklatásnak, bántásnak van kitéve, függetlenül attól, mennyire durvák a verbális támadások.

5.4. Vélemények a zaklatás és az újságírószakma kapcsolatáról

A legtöbb újságíró szerint az online zaklatással való megküzdés egyszerűen a szakma része, és ezért nem foglalkoznak vele. Gyakran elhangzott vélemény, hogy az újságírás igazi, vagy legalábbis jóval hűsbavágóbb problémája a politikai és gazdasági nyomás. Ugyanakkor van némi feszültség az ezzel kapcsolatos távolságtartó vélemények és a mindennapos zaklatással való megküzdés terhei között. Kovács Bálint, az Index újságírója szerint a fő probléma a hallgatás spirálja: azokat az olvasókat, akik szeretnének hozzájárulni a párbeszédhez konstruktív kommentekkel, elriasztják az agresszív felhasználók, és ez káros a nyilvánosság számára. Kovács Bálint hozzátette, hogy emellett, ha van akár egyetlen újságíró, aki a zaklatás miatt adja fel a szakmát, az is helyrehozhatatlan kár.

Gazsó István szerint – aki a Resetnek ír főleg labdarúgásról, és végzettsége szerint szociológus – bár a zaklatás felkavaró lehet azoknak, akik nem tudják leválasztani magukról a támadó üzeneteket, maga a jelenség normális, tekintve, hogy minden olyan élethelyzetben, amikor ennyire nyitottak a kommunikációs csatornák és lehetőségek, hasonlóan alakul az emberi viselkedés. Rajcsányi Gellért, a Mandiner főszerkesztője úgy tekint a lap kommentszekciójára, mint kísérleti terepre. Mint ilyennek, van egy olyan funkciója a nyilvános térben, hogy megengedje az embereknek a közélettel és a politikával kapcsolatos, felhalmozódott érzelmek ventillálását. Számára a zaklatás célpontjaként létezni egyfajta szükséges rossz az újságírásban: nyilvánosan fogalmazzák meg a véleményüket egy közönség előtt, tehát ez a közszereplés természetes velejárója.

6. A női újságírók online zaklatása

Az, hogy a nők, akik újságíróként dolgoznak, különösen kitettek az online zaklatásnak, egyre inkább nyilvánvalóvá válik a felmérésekből. A *The Guardian* hetven millió, az oldalon 2006 és 2016 között hagyott komment elemzése során arra jutott, a tíz leginkább zaklatott újságíró közül nyolc nő volt.⁶ Ez a jelentés kvalitatív adatok alapján, hasonló hangsúlyokat lát a magyarországi kommentszférában. A női újságírók átlagosan több negatív kommentet kapnak, és több bullyingban, fenyegetésben részesülnek, mint a férfiak. Emellett az őket célzó fenyegetések nagyobb százaléka szexuális természetű.

Kulcsár Rebeka, a 444 újságírója, amikor mindössze húsz évesen elkezdett írni a lapnak, azonnal egy zaklatási hullámmal szembesült. Szerinte ha egy női újságíró fiatal, jól néz ki vagy politikáról ír, akkor különösen a céltáblája a trolloknak. Ő maga a zaklatás számos formájával találkozott, az egyszerű bullyingtól („te hülye kurva”) a szexuális fenyegetéseken át („meg foglak erőszakolni”), a felkavaró kommentekig („ha megölnéd magad, hogyan tennéd?”) és a nyilvános megszégyenítésig. (Egyszer egy felhasználó készített egy montázst a Facebookon elérhető képeiből, és posztolta egy cikk alá, egy másik alkalommal a már hónapokkal korábban törölt Tinder-profilképét posztolták ki.) Az elején még próbált válaszolni a zaklatóknak, de az csak rontott a helyzeten, ezért többet nem ragált, és például kikapcsolta a Tumblr-profilján a névtelen kérdés funkciót. Egy idő után felvetődött benne a kérdés, hogy folytassa-e, vagy inkább hagyja ott a szakmát. Nehéz volt elérkeznie arra a pontra, amikor már nem bántották annyira a zaklatások, hogy vissza tudott térni a munkájához, bár tudja, mindegy, mit tesz, a rosszindulatú kommentelők számára csak az számít, hogy nő. Folyamatos kihívást jelent neki valahogy racionalizálni az elfogadhatatlant, és hozzáedzenie magát.

Urbán Csilla, a NOL címlapszerkesztője gyakran kapott hasonló jellegű, paternalizáló vagy szexista és vulgáris kommenteket a lap saját rendszerében, amelyek a neme miatt kérdőjelezték meg a munkáját. Érdekes módon az effajta közönséges zaklatás nagyrészt eltűnt azzal, hogy a szerkesztőség tevékenysége a Facebookra költözött.

Karip Tímea szerint a fő különbség a férfi és a női újságírókat érő zaklatások között az, hogy a nőknek célzott agresszió gyakrabban szexuális természetű. Felidézte, hogy kapott olyan e-maileket, amelyekhez pornóképek

6 *The Guardian*: The dark side of Guardian comments. *The Guardian*, 2016. IV 16. <https://www.theguardian.com/technology/2016/apr/12/the-dark-side-of-guardian-comments>.

voltak csatolva, és a levélben azt írták le, miként kényszerítenék őt szexre. Részben ez magyarázza, hogy a különösen érzékeny cikkeknel egyes női újságírók inkább nem tüntetik fel a nevüket, és elrejtik a Facebook-profiljukat is. A politikáról írni és nőnek lenni: kétszeres rizikófaktort jelent, tette hozzá.

Az irónia a női újságírók számára is eszköz lehet az olyan zaklatással való megküzdésben, amely átjut a szűrőkön. Kiss Brigitta, a Mandiner újságírója úgy látja, hogy a női újságírók „lehülyekurvázása” mindennapos online gyakorlat. Ő maga ennél durvább kommenteket is kap, de nem tudja őket komolyan venni. Az egyik legbefolyásosabb női újságíró, D. Tóth Krisztina, a WMN alapítója hasonló gondolatokat fogalmazott meg a „Te bántani akarsz, én nem biztos, hogy megbántódom” című publicisztikájában.⁷ Ez az attitűd, kiegészülve a kellő önbizalommal és a munkájának alaposságába vetett hittel segíti Nagy Nikit, az Origo tudományos újságíróját a megküzdésben. Bár az eddig említettekhez hasonlóan vulgáris kommenteket nem kapott, de olyanokat gyakran, amelyek arra mutatnak rá, hogy szőke és nő. Emellett gyakran kell szembesülnie a nőkkel szembeni általános előítéletekkel az újságírásban.

7. Összegzés és következtetések

Az IPI On the Line projekt magyarországi szakaszának zárójelentése a magyar online újságírók internetes zaklatásának feltárását, vizsgálatát és elemzését célzó három hónapos kutatás eredményeit mutatta be. A projekt célja az volt, hogy felmérje, milyen típusú zaklatásnak vannak az újságírók kitéve, jellemzően kiket és kik zaklatnak, és az újságírók miként reagálnak az online verbális agresszióra.

Húsz online újságíró alkotta a mintát. A fő adatgyűjtési módszereket interjúk és fókuszcsoportos beszélgetések jelentették. A jelentés nyolc alapvető internetes agresszióformát különít el: a retorikai agressziót, a trollkodást, a bullyingot, a fenyegetést, a nyilvános megszégyenítést, a kibertámadást vagy a hekkelését, a magánszféra megsértését és a rosszindulatú közösségimédia-tevékenységeket. Mindezek közül a leggyakoribb, napi szinten tapasztalt zaklatásformát a retorikai agresszió és a bullying jelenti, a privát és a nyilvános csatornákon egyaránt. Jellemzően a privát csatornákon érkeznek a leginkább fenyegető, közönséges vagy támadó üzenetek, míg a nyilvános csatornákon kevésbé jellemzőek a nagyon erőszakos tartalmak. Az újságírók számára azonban nem feltétlenül a kommentek explicit, erőszakos volta, hanem inkább gyakoriságuk a megterhelőbb.

Az explicit fenyegetések ritkábbak a bullyingnál, de a nők gyakran szenvedő alanyaik, és jellemzően szexuális tartalmú fenyegetések céltáblájává válnak. A nyilvános megszégyenítés és a rosszindulatú közösségimédia-tevékenységek viszonylag ritkán fordulnak elő, hekkelésnek, kibertámadásnak pedig egy interjúalany sem volt áldozata.

Az újságírók reakcióinak négy fő csoportját különíti el a jelentés: egyfelől aszerint, hogy miként észlelik az alanyok a – leggyakrabban anonim – zaklatást, másfelől aszerint, hogy miként reagálnak rá pszichológiai, kognitív-érzelmi, valamint kommunikatív értelemben; végül aszerint, hogy mi a véleményük az újságírók internetes zaklatásának a nyilvánosságra gyakorolt hatásáról. Az attitűdök minden téren nagy változatosságot mutatnak. A többség azonnal törli a zaklatónak látszó üzeneteket, de vannak, akik alkalmanként elolvassák őket, többen pedig rendszeresen megteszik ezt. Hasonlóképp, a legtöbben egyáltalán nem válaszolnak az agresszoroknak, de előfordul olyan eset is, hogy az újságíró hosszan kommunikál velük. A zaklatásra adott legjellemzőbb érzelmi reakciók között az alany értékrendéjük megkérdőjelezése, a bizonytalanság, a félelem, a megalázottság és a düh szerepel. Ezek a karrier korai fázisában jellemzően intenzívebbek és zavaróbbak, míg a több éves gyakorlattal rendelkezők már „a munkával járó” körülményként kezelik az online zaklatást.

Az összegyűjtött adatokra és azok elemzésére alapozva a jelentés három olyan fő bizonytalansági tényezőt határoz meg, amely az újságírók rendszeres internetes zaklatásából eredően veszélyt jelenthet a magyarországi újságírás és a nyilvánosság demokratikus működésére nézve.

7 D. Tóth Kriszta: Te bántani akarsz, én nem biztos, hogy megbántódom. WMN, 2016. XII. 4., <https://wmn.hu/elet/45886-d-toth-kriszta-te-bantani-akarsz-en-nem-biztos-hogy-megbantodom>.

Az első egyfajta enyhe dermesztő hatás (vagy akár öncenzúra), amely abban nyilvánul meg, hogy az olvasók és az újságírók is hajlamosak kerülni az egymással való interakciót, mivel mindkét oldalt túlterheli a trollok és online agresszorok tömege. Ez az elbizonytalanító hatás káros következményekkel van a szólásszabadságra és a nyilvánosságra, mivel csökkenti az online újságírás interaktivitását, elfojtja a párbeszédet és a gondolatcserét az újságírók és az olvasók, és akár az olvasók és az olvasók között is.

A második hatás az úgynevezett „érzékletlenítő hatás”. Ezen olyan pszichológiai tendenciát értünk, amely során az újságírók fokozatosan érzékletlenné válnak az offenzív és agresszív üzenetekkel szemben. Ez bár értelmezhető volna pozitív, énvédő mechanizmusként is, de olyan negatív társadalmi mellékhatással jár, hogy elmosódik az elfogadható és az elfogadhatatlan megszólalások közötti határvonal, és egy újságíró mindenféle és bármilyen online verbális agresszióknak következmények nélkül, rutinszerűen célpontja lehet. Ez az attitűd a leggyakrabban az újságíróknak azon megjegyzéseiben jelenik meg, amelyekben azt hangsúlyozzák, hogy a zaklatás a „munka része”, és hogy az újságíróknak muszáj hozzászokniuk a jelenséghez.

A harmadik fő bizonytalansági tényező és veszélyforrás a hagyományosan és jellemzően eleve hátrányos helyzetű társadalmi csoportok ellen irányuló agresszió intenzitása – ami ebben az esetben a női újságírók elleni erőszakot jelenti. Az újságíróknak helyzete ebből a szempontból még rosszabb, mint az újságírók teljes csoportjáé. Ők jellemzően több bullyingnak, fenyegetésnek és zaklatásnak válnak a célpontjává, mint a férfi újságírók, és az őket érő fenyegetések legnagyobb része explicit módon szexuális erőszakkal való fenyegetésben nyilvánul meg.

Tófalvy Tamás PhD, médiakutató, kommunikációs szakember, tanácsadó, lapunk szerkesztője. A kommunikációs technológiák és a kultúra interakciójával, valamint a digitális tartalomipar közpolitikáival és stratégiáival foglalkozik. A BME Szociológia és Kommunikáció Tanszékének docense, a BME Kommunikáció- és Médiatudomány Mesterszak Digitális Média Szakirányának vezetője, a Magyar Online és Digitális Médiatörténet (MODEM) projekt vezetője. 2018–19-ben a CEU Center for Media, Data and Society kutatója, 2013 és 2017 között a Magyarországi Tartalomszolgáltatók Egyesülete főtitkára, 2012–13-ban a Columbia Egyetem Fulbright-ösztöndíjas kutatója volt. Tanulmányai eddig egyebek között a *First Monday*, a *Media History* és a *New Media & Society* hasábjain jelentek meg, valamint a Palgrave Macmillan és a Routledge által kiadott kötetekben. Legutóbbi írása a *Médiakutatóban*: „Lehet-e folyamatos válságban az újságírás?” (2021. ősz–tél). Email: tamastofalvy@gmail.com